

Jasminka Najcer Sabljak

DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/yrvqqt3ow9>

Pregledni članak

Rukopis prihvaćen za tisak: 21.10.2024.

PREDSTAVNICI OSJEČKE CRTAČKE ŠKOLE U DJELIMA MATKA PEIĆA

Sažetak

U djelima Matka Peića (1923. – 1999.) posebno mjesto zauzimaju umjetnici koji su svojim stvaralaštvom vezani uz Požeštinu, njegov zavičaj, ali i širi prostor istočne Hrvatske. U nizu njegovih radova, koje je posvetio ovim umjetnicima, zasebno mjesto zauzima publikacija *Hrvatski slikari i kipari: Slavonija – Srijem*, koju je kao izvanredno izdanje objavila osječka Matica hrvatska 1969. godine, a urednik je bio Ivo Mažuran. Sam autor odriče ovome djelu namjeru antologijskog sagledavanja slikara i kipara na području Slavonije i Srijema, odnosno sustavnog povijesnog pregleda njihovih dosega, no ukazuje na niz istaknutih osobnosti koje su u cjelini hrvatske likovne umjetnosti na ovim prostorima ostavile neizbrisiv trag. Među tim se osobnostima nalaze i dva najistaknutija imena *Osječke crtačke škole* – Hugo Hötendorf i Adolf Waldinger. Peić njihovim opusima pristupa na esejistički način te temu obrađuje bez kritičkog znanstvenog aparata uobičajenog za povijesno-umjetničke preglede. Unatoč toj činjenici tekstovi donose najvažnije biografske podatke o umjetnicima te navode nekih stručnjaka koji su istraživali njihove opuse (npr. Artur Schneider, Ljubo Babić, Ernest Dirnbach). Peić također kontekstualizira Hötendorfovo i Waldingerovo stvaralaštvo na njemu svojstven način, kroz lapidarno navođenje mogućih likovnih i književnih utjecaja, od rukopisnog djela preporoditelja Luke Ilića Oriovčanina i njegovog suradnika, slikara Stjepana Marjanovića, preko nizozemskih majstora pejzaža do panteizma prirodoslovca Alexandra von Humboldta i književnih radova Walta Whitmana i Henryja Davida Thoreaua. Donoseći kratak pregled Hötendorfovog i Waldingerovog stvaralaštva i njihove dodirne točke u smislu odnosa učitelja i učenika, Peić inzistira i na komparativnim razlikama u njihovom stvaralaštvu, ističući kako je Hötendorf grafička sanjarija, a Waldinger grafička opservacija.

Ključne riječi: Matko Peić; Hugo Hötendorf; Adolf Waldinger.

Uvodno

Lik i djelo Matka Peića (Požega, 10. veljače 1923. – Zagreb, 30. listopada 1999.) relativno je dobro zastupljeno u referentnim publikacijama koje ga predstavljaju kao

jednog od najznačajnijih hrvatskih esejista, putopisaca, likovnih kritičara i likovnih pedagoga druge polovice 20. stoljeća (Peić, 2021). Ipak, temeljitog uvida u njegov rad još uvijek nemamo, a posebno nedostaje bibliografija njegovih publiciranih radova koji su disperzirani u brojnim monografskim izdanjima, ali i periodici. Poznat kao iznimno akribična osoba, ostavio je u osobnom arhivu i mnoštvo nepubliciranih radova s kojima se vjerojatno još dugo nećemo moći upoznati, što također predstavlja problem kod uvida u opseg i sadržaj njegovih istraživanja.

Povodom 100. obljetnice rođenja Matica hrvatska posvetila mu je temu prvo-ga broja časopisa *Kolo* 2023. godine (*Kolo* 1, 2023.). Tekstove sjećanja na osebnju osobu, erudita, poliglota i velikoga zaljubljenika u Slavoniju ispisali su Dubravko Jelčić, Vlatko Pavletić, Vinko Brešić, Ivan Bošković, Mirko Ćurić, Enes Quien, Ernest Fišer, Lidija Ivančević Španiček i Milan Bešlić. Ovi su osvrti još jednom pokazali da u njegovom opusu postoji puno neistraženih i nedovoljno poznatih tema kojima se Matko Peić bavio na specifičan način, povezujući književne i likovne teme u nerazdvojnu cjelinu.

Peić je diplomirao na Akademiji likovnih umjetnosti 1946. ili 1947.? (klasa V. Becića i Lj. Babića) te 1951. povijest umjetnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je 1971. doktorirao s temom o književnom djelu Antuna Kanižlića, povezujući termin rokokoja u književnosti i likovnosti. Radio je kao knjižničar u Strossmayerovoj galeriji starih majstora HAZU-a, predavao u Školi primijenjene umjetnosti, na Akademiji za primijenjenu umjetnost, a od 1956. godine na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu (od 1996. profesor emeritus). Redoviti član HAZU-a bio je od 1991. godine. Već u studentskim danima, a posebno nakon 1950., objavljivao je likovne kritike i eseje u *Vjesniku*, *Glasi Slavonije*, *Večernjem listu*, *Republici*, *Bulletinu HAZU-a* i dr. Nažalost, njegovi manji tekstovi, koje je desetljećima objavljivao u periodici (novine, časopisi), relativno su teško dostupni, odnosno za njih još uvijek ne postoji sustavno izrađena bibliografija. No, najvažniji dio tih tekstova Matko Peić je uvrstio u monografske publikacije pa ih posredno možemo upoznati kroz te knjige. Njegove monografske publikacije posvećene pitanjima povijesti umjetnosti uvjetno možemo razvrstati u dvije temeljne skupine:

Likovne monografije pojedinog umjetnika i katalozi izložbi

Nikola Mašić, Zagreb, 1952.

Slava Raškaj, Beograd, 1957. i 1958.

Vanja Radauš, Zagreb, 1965.

Vladimir Becić, Zagreb, 1966.

Retrospektivna izložba Vladimira Filakovca: (1892. – 1972.), katalog izložbe,

Galerija likovnih umjetnosti, Osijek, 1973.

Nikola Mašić, Beograd, 1975.

Slava Raškaj, Zagreb, 1985.

Josip Račić (katalog izložbe), Galerija Josip Račić, Zagreb, 1985.

Vladimir Becić, Osijek, 1987.

Vladimir Becić [1886. – 1954.]: izložba akvarela (katalog izložbe), Salon Becić, Slavonski Brod, 1981.

Branko Becić (katalog izložbe), Salon "Becić", Slavonski Brod, lipanj 1987.

Miroslav Kraljević, Zagreb, 1989.

Omer Mujadžić (katalog izložbe), Galerija Kaptol, Zagreb, 1992.

Ostale likovne studije i eseji

Francuski slikari 18. stoljeća, Zagreb, 1967.

Hrvatski umjetnici, Zagreb, 1968.

Hrvatski slikari i kipari: Slavonija – Srijem, Osijek, 1969.

Slavonija – likovne umjetnosti, Osijek, 1975.

Umjetnost u Slavoniji i Baranji, Osijek, 1980.

Izabrana djela (unutar edicije Pet stoljeća hrvatske književnosti; dio knjige – Eseji), Zagreb, 1982.

Portreti hrvatskih umjetnika 19. i 20. stoljeća, Zagreb, 1986.

Europski umjetnici, Zagreb, 1986.

Iz ovoga pregleda publiciranih radova iz područja povijesti umjetnosti, objavljenih za Peićevog života, razvidno je da je temi umjetnika porijeklom iz Slavonije posvetio značajan dio svojih istraživanja, posebno u odnosu na opuse Vanje Radauša, Vladimira Becića (otac i sin), Vladmira Filakovca i Miroslava Kraljevića, a likovnim temama s prostora istočne Hrvatske posvetio je tri knjige.

Matko Peić i predstavnici Osječke crtačke škole

U ovome odlomku bavit ćemo se jednim segmentom njegovog publiciranog opusa u odnosu na njegova istraživanja koja se referiraju na područje istočne Hrvatske, odnosno širi zavičajni prostor Matka Peića. U tim se radovima Peić dotaknuo značajne teme naše povijesti umjetnosti – fenomena *Osječke crtačke škole*.

Osječka crtačka škola djelovala je od početka 19. stoljeća, radila je u kontekstu sličnih gradskih crtačkih škola (*Bürgerliche Zeichenschule*), koje su u ovome dijelu Monarhije bile osnivane prvenstveno s ciljem podizanja razine obrazovanja budućih obrtnika, no njezin se utjecaj u Osijeku protezao daleko šire od školskih okvira. Škola je kroz istaknute učitelje: Antuna Müntzbergera, Franju Conrada Hötendorfa, Hugu Hötendorfa i njihove učenike, od kojih su najznačajniji Adolf Waldinger i Isidor Kršnjavi, promijenila likovnu scenu ovoga dijela Hrvatske, pa se s pravom smatra da u nacionalnoj povijesti umjetnosti 19. stoljeća zauzima posebno važno mjesto.

Peićevo bavljenje predstavnicima *Osječke crtačke škole*, posebno Hugom Hötendorfom i Adolfom Waldingerom, nadovezuje se na prve veće publicirane radove o ovom fenomenu, a koje je objavio osječki arhivist, odvjetnik, povjesničar te kulturni

i sportski djelatnik Kamilo Firingner (1893. – 1984.). On je u *Osječkom zborniku* 1962. i 1965. godine publicirao dva rada o početcima škole te njenom istaknutom predstavniku Franji Hötendorfu. (Firingner, 1962, 1965.) Tri godine nakon toga, 1968. godine, Matko Peić javlja se sa svojom prvom monografskom publikacijom u kojoj je sabrao više od 40 kraćih tekstova – studija, eseja, feljtona-krokija i reportaža, koji su većinom prvi put već bili objavljeni u periodici. Knjigu je pod naslovom *Hrvatski umjetnici* objavila zagrebačka izdavačka kuća Znanje, a urednik je bio Miroslav Vaupotić. U kontekstu ovoga rada treba istaknuti tri teksta unutar knjige pod naslovima – *Osijek, staro sjedište modernog hrvatskog slikarstva*, *Hugo Conrad Hötendorf i Adolf Waldinger*. Unutar knjige ovi tekstovi slijede jedan za drugim, pa time još više naglašavaju značenje fenomena *Osječke crtačke škole* u kontekstu nacionalne povijesti umjetnosti. Iz bibliografije Peićevih radova, koja je otisnuta na 393. i 394. stranici ove knjige, razvidno je da se autor temom Osijeka kao središta likovne umjetnosti i njegovom crtačkom školom bavio već 1950-ih, s obzirom da je prvi od navedena tri rada pod istim naslovom publicirao u *Vjesniku* još 9. ožujka 1956., a u istim novinama izašli su mu i radovi o Hugu Hötendorfu (21. siječnja 1968.) i Adolfu Waldingeru (22. srpnja 1953.). U prvome radu Peić decidirano ističe značaj Osijeka i ujedno kritizira svojevrсну zagrebocentričnost naše povijesti umjetnosti te zapisuje (str. 63): *Zagreb ne treba biti baš preponosan da se danas naziva središtem našeg modernog slikarstva. Taj je naziv davno prije pripadao Osijeku. Ništa manje nego samo stotinu i sedam godina prije zagrebačke Privremene više škole za umjetnost i umjetni obrt bila je otvorena osječka Gradska crtačka škola. Dakle, u doba kad Zagreb još nije bio kadar da pruži onaj najosnovniji likovni odgoj slikarskoj generaciji Quiquereza i Mašića, Osijek ga je mogao pružiti slikarskoj generaciji svog Waldingera. Za razvoj svoga umjetničkog života Zagreb može zahvaliti baš Osijeku. U prvom redu može biti zahvalan rođenom Osječaninu Beli Čikošu, koji je u Zagrebu s Crnčićem osnovao prvi slikarski tečaj na starom Prilazu. Također može biti zahvalan za štošta, što se tiče organizacije likovnog života, Isi Kršnjavom, koji je bio učenik stare osječke crtačke škole.*

U prvome tekstu svoje mišljenje o značaju Osijeka kao likovnog centra Matko Peić temelji na osobnom poznavanju stalnoga postava osječke likovne galerije, no ujedno naglašava i da zagrebačka publika o tome malo zna, odnosno da nije informirana o značajnim umjetnicima i djelima koja se ovdje izlažu. Drugi i treći tekst posvećeni su umjetnicima Hugu Hötendorfu i Adolfu Waldingeru kao najznačajnijim imenima *Osječke crtačke škole*. Hötendorfu je posvetio tek dvije stranice teksta, gotovo natuknicu o umjetniku, koja je napisana povodom izložbe *Hugo Conrad von Hötendorf – crteži: Slavenske šume i ruševine starih gradova*, Galerija likovnih umjetnosti u Osijeku, 1967. godine (uz 60. obljetnicu rođenja). Podsjećajući na ovoga umjetnika Peić pledira da se nakon 1864. i 1935. njegovi radovi opet mogu vidjeti u Zagrebu (...) *jer je on majstor kojeg uvijek očekujemo s punim poštovanjem* (Peić, 1968). Za razliku od Huga Hötendorfa, Adolfu Waldingeru posvećuje osam stranica, uz

jedan publicirani crtež. (Prilog 1.) Tekst je izvorno nastao 1953. godine, kada je Matko Peić, uz 110. obljetnicu slikarevog rođenja, boravio u Osijeku i posjetio njegovu rodnu kuću, susreo se s njegovom kćeri Konstancom i posjetio slikarev grob. Uz neke već poznate informacije, u razgovoru s kćeri Matko Peić zapisuje neke važne trenutke iz slikareva života, koji bi nam inače vjerojatno ostali nepoznati. Tu je i važna informacija o postojanju Waldingerove slike s temom borbe jelena u jednoj kući u Tikvešu (...) *slikana krejomom u naravnoj veličini, velika kao jedna strana zida*, koja je nestala u poplavi 1926. godine.

Prilog 1.

Već iduće godine Matku Peiću izlazi knjiga koja zauzima iznimno mjesto u nacionalnim okvirima povijesti umjetnosti kao prva sinteza likovne umjetnosti za područje istočne Hrvatske, a iznimno značajna i za fenomen *Osječke crtačke škole*. Radi se o publikaciji *Hrvatski slikari i kipari: Slavonija – Srijem*, objavljena kao izvanredno izdanje osječke Matice hrvatske koje je uredio Ivo Mažuran (1928. – 2016.), istaknuti povjesničar koji je tih godina radio u Historijskom arhivu u Osijeku i bio aktivno

uključen u brojne aktivnosti na promicanju i unaprjeđivanju kulturne i znanstvene scene u ovome dijelu Slavonije (HE, 2021). Na ukupno 408 stranica ovdje su obrađeni istaknuti umjetnici 19. i 20. stoljeća, rođenjem i/ili djelovanjem vezani uz ovaj dio Hrvatske. Kao osnovni cilj knjige Matko Peić ističe želju da se kroz esejistički prikaz šesnaest umjetnika ukaže na značajan doprinos *slikanju i modeliranju motiva Slavonije*. Stoga je iz ovoga pregleda, koji nema ambicije biti cjelovitim pregledom povijesti umjetnosti na ovome području niti njegovom antologijom, otklonio umjetnike koji su samo biografskim momentom bili vezani uz Slavoniju, no nisu je tematski obrađili u svojim opusima.

Pojavu knjige, koja predstavlja svojevrsni nastavak prethodnog pregleda hrvatske umjetnosti, no s naglašeno regionalnim određenjem, trebamo sagledavati u kontekstu društvenih kretanja tih godina koje danas nazivamo Hrvatskim proljećem. Tada se u Slavoniji dogodio niz novopokrenutih manifestacija i publikacija, koje su predstavljale doprinos slavonskih intelektualaca općim gibanjima. Poznato je koliko se Matko Peić osobno zauzimao za jačanje pozicije istočne Hrvatske na kulturnoj i znanstvenoj sceni, ističući da je u tim sferama premalo zastupljena u odnosu na neke druge hrvatske regije, posebno Dalmaciju (Quien, 2023).

Na tom je području pokušao učiniti sve što je mogao, ne samo kroz svoje djelovanje na pedagoškom, književnom i znanstvenom području, već i kroz osobni angažman u nekim projektima. Primjerice, značajno je istaknuti da je Matko Peić 1967. godine bio jedan od utemeljitelja *Đakovačkih vezova*, jedne od triju najznačajnijih folklornih manifestacija u Hrvatskoj, uz zagrebačku *Međunarodnu smotru folkloru i Vinkovačke jeseni*, koje su sve nastale između rujna 1966. i srpnja 1967. godine. O razlozima pokretanja ovih manifestacija i društvenoj klimi toga vremena piše lucidno Mirko Ćurić, ističući posebno Peićevu ulogu u tim procesima: *Manifestaciju Đakovački vezovi utemeljio je jedan Brođanin, dr. Zvonimir Benčević, ali je manifestaciju do kraja domislio upravo Matko Peić. On ju je definirao, prepoznao njezinu važnost te je stavio u svojetski kontekst, ipak u prvom redu osjetivši njezin nacionalni identitetski potencijal te se potrudio učiniti ga prihvatljivim i zanimljivim i onima, koji su sve ono što su Đakovački vezovi, smatrali nižim oblicima kulture. Iako se danas zna učiniti kako su velike manifestacije, kao što su Vinkovačke jeseni i Đakovački vezovi nastale organski, »iz naroda za narod«, kao odraz jednog vremena i jednog duha, šezdesetih godina XX. stoljeća, one su zapravo plod promišljanja i nastojanja kulturnih i političkih elita u tim slavonskim gradovima koje su prepoznale važnost očuvanja folklorne tradicije kao zalag očuvanja nacionalnog identiteta i nacionalne raznolikosti nasuprot pokušaju stvaranja zajedničke jugoslavenske nacije i zajedničke jugoslavenske kulture, pa i zajedničkog folkloru (Ćurić, 2023).*

U takvom društvenom i političkom kontekstu nastala je i Peićeva publikacija iz 1969. godine koja ukazuje na niz istaknutih osobnosti koje su u cjelini hrvatske likovne umjetnosti na ovim prostorima ostavile neizbrisiv trag u vremenu od početka 19. stoljeća. Kod odabira umjetnika Peić se rukovodio zamisli da najmlađemu

umjetniku bude barem 50 godina te je iskazao nadu da će se mlađim imenima uskoro posvetiti slična publikacija, no do realizacije ove zamisli nije došlo.

Knjiga je u odnosu na prethodnu Peićevu monografiju *Hrvatski umjetnici daleko reprezentativnija*, tehnički pomno uređena i tiskana u osječkom poduzeću NIP *Štampa*. Ima 390 stranica, tvrdih je korica i otisnuta je na kvalitetnom papiru, gotovo enciklopedijskog formata, što je omogućilo optimalno pozicioniranje brojnih ilustracija, kakvih nema u prethodnoj knjizi Matka Peića. O ambicijama ovoga izdavačkog pothvata puno govori i činjenica da je knjiga tiskana u nakladi od 2000 primjeraka. Zamisljena je kao dvodijelno komponirana cjelina, u kojoj je prvi dio posvećen tekstovima o umjetnicima, a u drugom su dijelu ilustracije s njihovim djelima. Nakon kratkoga uvoda, od 9. do 260. stranice slijede tekstovi o umjetnicima, pa sažetci na francuskom, njemačkom i engleskom jeziku. Za sada nije utvrđen princip po kojim su umjetnici poredani jer nije dosljedno primijenjen niti abecedni niti kronološki slijed, samo je razvidno da su prvo zastupljeni slikari, a onda kipari: Gustav Poša (r. 1825.), Hugo Conrad von Hötendorf (r. 1807.), Adolf Waldinger (r. 1843.), Izidor Kršnjavi (r. 1845.), Ivan Tišov (1870.), Miroslav Kraljević (1885.), Vladimir Becić (r. 1886.), Branimir Petrović (r. 1888.), Vladimir Filakovac (r. 1892.), Joso Bužan (r. 1873.), Ljudevit Šestić (r. 1900.), Ivan Domac (r. 1904.), Albert Kinert (r. 1919.), Ivan Kerdić (r. 1881.), Hinko Juhn (1891.), Vanja Radauš (r. 1906.).

Na početku svakoga teksta o pojedinom umjetniku publicirana je njegova portretna fotografija ili portret njegovog lika. Nakon tekstova o umjetnicima slijedi sažetak knjige na francuskom, njemačkom i engleskom jeziku te popis ilustracija, koje slijede u drugom dijelu knjige. Sve ilustracije nižu se slijedom kojim je umjetnik obrađen u prvome dijelu knjige, a već istaknuta dvodijelna kompozicija publikacije istaknuta je i činjenicom da prvi, tekstualni dio knjige, ima paginaciju arapskim brojevima, a stranice s ilustracijama imaju paginaciju rimskim brojevima, u posebnoj slijedu za svakog autora. U knjizi je ukupno 113 stranica s ilustracijama, a sve su crno-bijele uz izuzetak *Autoportreta s lulom* M. Kraljevića, *Pred ogledalom* V. Becića i *Ivan Kozarac* V. Radauša. O odnosu autora prema umjetnicima nešto govori i opseg tekstova koji je posvetio određenom autoru, od najvećih za Miroslava Kraljevića i Vladimira Filakovca (34 i 33 str.) do Juhna (3 str.), iako je sam autor znao isticati da količina teksta ne odražava stav o kvaliteti njegovog djela, ali ipak sugerira sklonosti Matka Peića prema nekim opusima.

Među obrađenim umjetnicima u kontekstu ovoga rada zanimaju nas trojica najistaknutijih predstavnika *Osječke crtačke škole* – Hugo Hötendorf i Adolf Waldinger, te Isidor Kršnjavi. U tekstu u Hugu Hötendorfu nalaze se i zanimljive informacije o njegovom ocu Franji, pa se uvjetno radi o četvorici umjetnika. Kontekstu *Osječke crtačke škole* pripada i Isidor Kršnjavi, iako nije formalno bio đakom ove ustanove, već je posredno, preko poznanstva s Hötendorfom, upoznat s njezinim dosezima i bio pod njegovim utjecajem. Sva tri rada se u knjizi i nižu jedan za drugim.

Matko Peić opusima ovih umjetnika pristupa na esejiistički način te temu obrađuje bez kritičkog znanstvenog aparata uobičajenog za povijesno-umjetničke preglede, a autorov osobni stav jasno izbija iz gotovo svake rečenice. Njegov emocijama prožet diskurs posebno je naglašen završnim retcima svakog od ovih tekstova, opisom posjeta Hötendorfovog i Waldingerovog groba u Osijeku te opisom Kršnjavijevih naputaka oko načina njegovog sprovoda. Unatoč navedenim osobitostima teksta Matka Peića, moguće je izdvojiti nekoliko sadržajnih slojeva u kojima su ispisane brojne vrijedne informacije u kojima se sumiraju dotadašnje spoznaje o umjetnicima i daje osobni doprinos kroz iznošenje novih činjenica. Matko Peić pristupa i valoriziranju njihovih opusa unutar konteksta hrvatske povijesti umjetnosti te među prvima pozivno govori o Kršnjavome, do tada često sotoniziranoj osobnosti naše kulture i umjetnosti.

Zahvaljujući navedenome knjiga Matka Peića iz 1969. godine predstavlja značajnu početnu poziciju za buduća istraživanja Hötendorfovog i Waldingerovog djela jer je širokoj publici u vrlo reprezentativnom izdanju približio njihove opuse, kao i fenomen Osječke crtačke škole, koju stavlja u kontekst sličnih škola u Zagrebu, Karlovcu, Rijeci, Varaždinu i Rumi, a koje su nastale na inicijativu Josipa II. da se po zagrebačkoj kajkavskoj uredbi iz 1795. godine "Kunšti i meštrie na vekše zveršenosti dopeljaju se." Bile su to isprva škole za mlade zanatlije: građevinare, tesare, pečare, bravare, sedlare, zlatare, pojasare, kolare i tkalce (Peić, 1969). Matko Peić ističe da je prve informacije o školi prikupio Kamilo Firinger te skromno prešućuje svoje doprinose istraživanju ovoga fenomena, kojim se i on bavio već duže vrijeme. S obzirom da je glavni urednik knjige I. Mažuran radio s K. Firingenom u osječkom arhivu, Matko Peić je vjerojatno u direktnom kontaktu s Firingenom mogao nadopuniti svoje spoznaje ili je osobno konzultirao arhivsko građivo u Osijeku, no o tome u knjizi nažalost ne donosi podatke.

Godine 1975. izlazi knjiga *Slavonija – likovne umjetnosti* u izdanju *Glasa Slavonije* Osijek (urednici Pavle Blažek i Ivo Bogner). Nastala na tragu uspjeha prethodne knjige o slavonskim umjetnicima knjiga donosi tipično *peićevski* esejiistički pristup u kojem se, uz autoru omiljene umjetnike, odnosno njihove *portrete*, dodaju i drugi sadržaji. To je tekst o srednjovjekovnom lokalitetu Rudine kod Požege te poglavlje *Slikari, kipari, muzeji, galerije, izložbe*. Za ovaj je rad važno istaknuti da su i ovdje zastupljeni autori *Osječke crtačke škole* – Hugo Hötendorf i Adolf Waldinger. Riječ je o već publiciranim kratkim tekstovima objavljivanim tijekom dvadesetak godina u raznim novinama i časopisima (npr. o Hugi Hötendorfu iz 1968. i Adolfu Waldingeru iz 1959.), u kojima se ne objavljuju nove informacije. No, puno je zanimljiviji i važniji *Pogovor* ove knjige. U njemu Matko Peić govori o nastanku svojih tekstova, o razlozima njegove *borbe za Slavoniju* kroz intenzivno bavljenje slavonskim umjetnicima i upornom publiciranju radova o njima, od najneznatnijih novinskih članaka do knjiga, kako bi informacija o njima došla do sve većeg broja ljudi.

Godine 1980. Matku Peiću izlazi publikacija *Umjetnost u Slavoniji i Baranji* (izdavač nije naznačen, tisak *Litokarton*, Osijek) kao separat knjige *Slavonija* (izdanje

Privredne komore Slavonije u Osijeku, 1980.). U knjizi, koja je bila djelo više autora, obrađene su gospodarske, ali i razne povijesne i kulturne teme vezane uz Slavoniju, a jedan od autora bio je Matko Peić. Po Peićevim riječima, njegov je tekst bio prvi pokušaj da se u glavnim crtama prikaže ukupnost likovne umjetnosti na ovim prostorima, od pretpovijesti do današnjice. Unatoč ovako visoko postavljenim ciljevima, publikacija je kao separat ostala daleko ispod kvalitete prethodnih knjiga, opsegom i opremom na razini srednjoškolskog udžbenika ili turističke brošure. Matko Peić ipak uspijeva unijeti u tekst osnovne podatke o Osječkoj crtačkoj školi i njezinim glavnim predstavnicima jer, iako se radi tek o jednoj stranici knjige, razvidno je da se radi o važnom fenomenu, a u tekstu izrijekom navodi ne samo glavne nositelje (Franjo i Hugo Hötendorf, Aldolf Waldinger), već i njihove učenike (Marija Atanasijević, Amalija Hötendorf, J. Bozetti, I. Kugli, M. Leicht, J. Montian, A. Narančić, J. Schwarz, D. Pachmann, F. Zache, A. Kniewald, F. Giragos), kao i posredne nastavnice (I. Kršnjavi). U knjizi je po prvi put objavljeno i jedno njihovo djelo u boji, slika *Hrast* Adolfa Waldingera. (Prilog 2.)

Prilog 2.

Kada je Matko Peić bio uvršten u prestižnu ediciju *Pet stoljeća hrvatske književnosti* (Nakladni zavod Matice hrvatske, 1982.), u njegovim je *Izabranim djelima* uz putopise i pjesme objavljeno i nekoliko eseja, no među njima nema onih koji tematiziraju Osječku crtačku školu. Ipak, knjiga je relevantna za temu ovoga rada jer je urednik Vlatko Pavletić na stranicama 39. – 43. objavio Peićevu bibliografiju i biobibliografiju, koja je značajan izvor za istraživanje njegova djela.

Godine 1986. Matku Peiću izlazi knjiga *Portreti hrvatskih umjetnika 19. i 20. stoljeća* (izd. ITRO August Cesarec, Zagreb). Već prokušanim načinom Matko Peić u knjizi objavljuje tekstove o umjetnicima koji su već bili objavljeni u novinama i časopisima te stvara *književnu galeriju pedesetak umjetnika koji načinom žiolenja i stvaranja otkrivaju profil slikarstva u Hrvatskoj i Jugoslaviji od klasicizma sve do naših dana* (iz teksta na ovitku knjige). I u ovoj knjizi ističe glavne predstavnike Osječke crtačke škole, pa je objavio radove o Hugu Hötzendorfu i Adolfu Waldingeru, svaki s malom crno-bijelom ilustracijom jednog njihovog rada. Tekst o Hugu Hötzendorfu bio je objavljen u *Vjesniku INE* 7. kolovoza 1982., a o Adolfu Waldingeru u *Vjesniku* 10. rujna 1968. godine. Tekstovi kompiliraju već poznate informacije o autorima.

Matko Peić o Hötzendorfu i Waldingeru

U knjigama, koje su predstavljene u prethodnom poglavlju, evidentno je da se Matko Peić intenzivno bavio Osječkom crtačkom školom, ponajviše kroz istraživanje opusa dvojice autora, Huga Hötzendorfa i Adolfa Waldingera. Uz osobni uvid u njihove radove, konzultiranje do tada objavljenih radova, ali i razgovore sa živućim svjedocima njihovog vremena, Peić je od 1950-ih objavio niz tekstova o njima, ponajviše sa željom da se, ne samo stručnoj, nego i široj javnosti ukaže na značenje ovih umjetnika i osječke likovne scene 19. stoljeća. Među tim se radovima ističe knjiga iz 1969. godine, u kojoj se nalaze najiscrpniji tekstovi o Hötzendorfu (uz Huga obrađen je i njegov otac Franjo) na 8 stranica, te Waldingeru na 12 stranica. Unatoč činjenici da kompozicijski nemaju identičnu fizionomiju, u oba teksta moguće je razlučiti nekoliko razina koje je moguće komparirati. To se odnosi na: a) informacije o životu i radu umjetnika; b) popis i opis umjetnikovih radova; c) informacije o dotadašnjim prikazima umjetnikovog opusa; d) Peićevu valorizaciju umjetnikovog opusa. U tome smislu donosimo pregled ovih cjelina za svakoga umjetnika osobno:

Franjo Conrad von Hötzendorf

Informacije o životu i radu umjetnika

Obitelj Hötzendorf porijeklom je iz Moravske, a Franjo Conrad Hötzendorf (Brno, 1770. – Osijek, 1941.) doselio je u Osijek 1827. i zaposlio se kao drugi učitelj Osječke crtačke škole nakon što je preminuo njezin prvi učitelj, Antun Münzberger. S Barbarom r. Francky (u. 1842.) imao je sina Huga, za kojega se smatra da je rođen

1807. u Dardi, no Peić navodi tvrdnju osječkog arhivista, odvjetnika, povjesničara te kulturnog i sportskog djelatnika Kamila Firingera (1893. – 1984.) da takav zapis nije potvrđen u povijesnim ispravama. To ostavlja dilemu o vremenu dolaska obitelji Hötzendorf u Slavoniju, odnosno Baranju.

Popis i opis umjetnikovih radova

U Muzeju Slavonije Matko Peić navodi postojanje Franjinog predloška za crtanje kojeg Matko Peić naslovljava *Pojedini dijelovi sobne drvene građe i njena razna sastavljanja* (18 uzoraka). U *zagrebačkoj galeriji* (ne navodi kojoj, sic!) sačuvana su dva akvarela (*Tivoli* iz 1839. i *Talijanski pejzaž*), što predstavlja svojevrsan presedan u odnosu na činjenicu da su nam to jedini poznati Franjini radovi ovoga tipa, a vrijeme nastanka akvarela, u njegovim poznim životnim godinama, upućuje da je djelo nastalo vjerojatno na temelju predloška, možda i njegovog sina Huga.

Hugo Hötzendorf

Informacije o životu i radu umjetnika

Biografski podatci o umjetniku relativno su skromni. Preskače njegove formativne godine te samo iz općega konteksta možemo zaključiti da mu je poduku iz slikanja morao dati otac Franjo, a u trenutku kada on preuzima vođenje Osječke crtačke škole Hugo je punoljetan i mora imati iza sebe neku završenu školu ili obrt, no o tome Matko Peić ne piše. Prve njegove poznate crteže datira u 1828. godinu, kada u srpnju i kolovozu crta manastir Ravanicu u Srijemu. Tada je bio učitelj crtanja u Rumi, što Peić spominje u tekstu, ali to razdoblje ne analizira u svome radu i ne objašnjava što ga je kvalificiralo za taj položaj (Peić, 1969).

Matko Peić navodi da je zbog usavršavanja otišao u Gorski kotar, Sloveniju i Beč, gdje navodno boravi sedam godina, sve do očeve smrti, kada se vratio u Osijek i preuzeo vođenje Osječke crtačke škole. To je razdoblje od otprilike 1834. do 1841. godine. Navodi prijateljstvo sa slikarom Johnom N. Schödelbergom, s kojim je iz Beča putovao u Tirool, pa bi detaljniji uvid u njegovo stvaralaštvo bilo važno za bolje poznavanje i Hugova opusa.

Po povratku u Osijek Hugo se 1849. godine oženio Apolonijom Laszlo, s kojom je 1845. godine dobio izvanbračnu kćer Barbaru (u. 1931.), a poslije i Amaliju. U Osijeku radi i živi sve do smrti, odgojivši cijelu plejadu obrtnika, ali i nekolicinu đaka koji su dosegli razinu likovnih umjetnika.

Popis i opis umjetnikovih radova

Peić u tekstu navodi niz naslova Hötzendorfovih djela, a neka od njih i locira, u javnim ili privatnim zbirkama, što je posebno značajno zbog protoka vremena u kojem su umjetnine mijenjale vlasnike i u svrhu današnjeg istraživanje njihove provenijencije. Neke od umjetnina i detaljnije opisuje, s laskavim kvalifikacijama u odnosu prema prikazu prirode, no umjetniku zamjera skromno crtane figure ljudi u

pejzažu. (Peić, 1969) Navodi da njegov opus obuhvaća oko 100 crteža, no ne navodi precizan broj akvarela i ulja na platnu.

Informacije o dotadašnjim prikazima umjetnikovog opusa

Uz već spomenute informacije, koje je Matku Peiću vjerojatno osobno dao Kamil Firingier, u tekstu se spominje još nekoliko povijesnih izvora važnih za poznavanje Hugova opusa, koje ćemo navesti kronološkim slijedom. Peić navodi kataloge izložbi i neke članke značajne za opus umjetnika:

Prva dalmatinsko-hrvatsko-slavonska izložba u Zagrebu, 1864.

Retrospektivna izložba hrvatske umjetnosti u Zagrebu, 1934. (u katalogu tekst A. Schneidera s valorizacijom Hugova opusa)

Josip Bösendorfer, *Počeci umjetnosti u Osijeku*, Osijek, 1935.

Ljubo Babić, *Hrvatska grafika u XIX. stoljeću* (separat *Hrvatskog kola*), Zagreb, 1936.

Izložba Hugo Conrad von Hötendorf – crteži: Slavonske šume i ruševine starih gradova, Galerija likovnih umjetnosti u Osijeku, 1967.

Peićeva valorizacija umjetnikovog opusa

Matko Peić djelo Hüge Hötendorfa pripisuje odjecima tzv. mode ruinizma, koja je bila zastupljena u europskoj književnosti i umjetnosti tijekom 18. i poč. 19. stoljeća (npr. Goethe, Piranesi, Pannini, Fragonard). U Hrvatskoj kao mogućeg prethodnika ističe Luku Ilića Oriovčanina (1817. – 1878.), svećenika, folklorista i etnografa, odnosno njegov rukopis *Starožitnosti Kraljevstva Slavonije*, koji se danas čuva u Zbirci rijetkosti Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (signatura R 3252). (Joško Barić i Sanda Lucija Udier, 2005.).

Rukopis Luke Ilića Oriovčanina opis je zemljopisnih, arheoloških, povijesnih i kulturoloških obilježja pojedinih dijelova Slavonije, a Matko Peić navodi da su u knjizi *ilustracije više od stotinu i pedeset starih gradova*, koje je kao crteže i akvarele izradio Stjepan Marjanović (1802. – 1860.), također svećenik, pjesnik, dramski pisac i slikar, koji se već u vrijeme gimnazijskog školovanja u Osijeku mogao susresti s prvim učiteljem Osječke crtačke škole Antunom Münzbergerom (Matasović, 1922, Rogić Musa, Šeparović 2020). Matko Peić ne navodi kako je Hugo Hötendorf mogao doći u doticaj s ovim nepubliciranim radom, no s obzirom da su Hugo Hötendorf, Luka Ilić Oriovčanin i Stjepan Marjanović bili suvremenici te se kretali područjem Slavonije i Srijema, to nije nemoguće. Iako Peićevi navodi o velikoj količini crteža u Ilićevom rukopisu nisu točni, temeljito istraživanje njegovog rukopisa, koji je i danas nažalost nepubliciran, dat će možda više odgovora na mogući utjecaj u kontekstu Hötendorfova opusa (Grgić, 2014). Nadalje, Matko Peić upućuje na sličnosti Hötendorfova stvaralaštva s nizozemskim majstorima pejzaža, no smatra da su mu crteži daleko bolji dio opusa u odnosu prema uljenim slikama (Peić, 1969). Zaključno, Matko Peić smatra da je Hugo Hötendorf *najveći hrvatski ruinst 19. stoljeća*. (Prilog 3.)

Prilog 3.

Adolf Waldinger

Informacije o životu i radu umjetnika

Obitelj Waldinger potječe iz Würtemberga, a navodi da je jedan od umjetnikovih predaka bio zaposlen kod našičke grane obitelji Pejačević, što do sada još nije potvrđeno u povijesnim izvorima. Adolf Waldinger rodio se 1843. u Osijeku, gdje je pohađao Osječku crtačku školu kod Huga Hötendorfa. Peić nadalje navodi njegovo školovanje u Beču i upućuje na utjecaje nekih umjetnika na njegov opus, npr. Selleny, Nowopatzky, Rösner, Waldmüller, Schindler. Nakon putovanja, koje je poduzimao Bavarskom, Austrijom, Tirolom i sjevernom Italijom, morao se 1867. godine vratiti u Osijek. Matko Peić opisuje i njegove pokušaje da se etablira na osječkoj likovnoj sceni, ali oni ostaju neuspješni, kao i što je njegov profesionalni put likovnog pedagoga bio vrlo težak. Oženio se 1877. godine Klarom Rechner iz Dalja i s njom imao troje djece. Uslijed nesređenih odnosa prisiljen je raditi kraće vrijeme u Beču i Zenici, a stalno mjesto učitelja crtanja dobiva na Obrtnoj školi u Osijeku tek 1896. godine, gdje ostaje do smrti 1904. godine.

Popis i opis umjetnikovih radova

Matko Peić kao nezaobilazan izvor za poznavanje Waldingerova opusa navodi *osječku galeriju*, danas Muzej likovnih umjetnosti u Osijeku, gdje se osobno upoznao s njegovim radom, uglavnom crtežima koji se tamo čuvaju, no ne navodi precizno njihov broj i nazive. Poznat mu je i dio njegovih radova koji se čuvaju u Grafičkom kabinetu u Zagrebu (danas Kabinet grafike HAZU), kao i postojanje njegovih djela u brojnim privatnim zbirkama, što je iznimno važno u smislu istraživanja njihove provenijencije. Pojedine umjetnine imenovane su u tekstu, no to predstavlja iznimku jer se najviše radi o crtežima. Matko Peić poziva se na Arthura Schneidera i sumarno govori o *dvije stotine crteža i nekoliko uljanih slika* (Peić, 1969).

Informacije o dotadašnjim prikazima umjetnikovog opusa

Matko Peić donosi i nekoliko važnih izvora za poznavanje Waldingerova opusa, no zanimljivo je da ne navodi kako se i sam bavio njegovim radovima, odnosno djelima umjetnika koje obrađuje u knjizi iz 1969. godine (Peić, 1954, Peić, 1955, Peić, 1962, Peić, 1963) (Prilog 4.)

Prilog 4.

Od radova drugih autora spominje kao relevantne izvore sljedeće: *Retrospektiva hrvatske umjetnosti u Zagrebu*, izložba u JAZU-u, 1934. (osvrt Arthura Schneidera), tekst Mirka Račkog, *Crteži Adolfa Waldingera*, iz Hrvatskog lista, Osijek, 7. lipnja 1934., u kojem navodi kako su Waldingerova djela još u posjedu njegovih nasljednika i oni broje oko 200 crteža te nešto uljanih slika, dok su njegova djela dvadeset godina poslije izložena u Galeriji likovnih umjetnosti u Osijeku povodom retrospektivne izložba slika Adolfa Waldingera, od 7. do 19. 12. 1954. godine i tada spominje da su u posjedu galerije (Rački, 1934).

Osim ovih izvora, lapidarno navodi ime Ernesta Dirnbacha (1901. – 1973.), slavonskog kritičara i publicista, te činjenicu da je 1933. godine pisao o Adolfu Waldingeru, što se vjerojatno odnosi na zasada neidentificirani članak u *Hrvatskom listu* (Ivančić, 1993, ŽBL).

Peićeva valorizacija umjetnikovog opusa

Matko Peić napisao je najviše članaka i eseja te tekstova o Adolfu Waldingeru. Smatra ga najboljim slikarem vegetacije kojeg smo ikada imali u našoj likovnoj umjetnosti, a u njegovom opusu razlikuje faze idealizma, realizma i naturalizma, od ranih crteža olovkom, preko crteža ugljenom do šumskih studija, pretežno rađenih olovkom (Peić, 1969).

Za Peića tajna njegove originalne umjetnosti upravo je to što karakter slavonske prirode, kontemplativnu tišinu šume i jasnoću konture predmeta izoliranih na čistom horizontu pretvara u karakter samog crteža. Fasciniralo ga je što se Waldinger zadovoljavao prirodom na dohvat ruke, biljkama iz najbliže okoline, crtao je šume, stabla, krošnje, grane, grmlje, trave, prizemno bilje: kopitnjaka, lobode, biskupske kapice, majčine dušice, preslice, čičke itd., što ih je portretirao individualno ili u grupi šikare ili strnjaka. Waldingera smatra portretistom Slavonije i to neobičnim portretistom koji spušta glavu prirodi. Naziva ga i portretistom bilja jer on ne crta i ne slika stabla u općem smislu, nego ih portretira, te ga smatra više crtačem trijeznog oka, nego zanesene ruke, a njegova umjetnička obilježja su sabranost, čistoća i red.

Peić je najviše pisao o Waldingeru kao usamljenom slikaru koji se nije priklopio salonskom portretiranju, nije slikao naručene kompozicije, već ostaje kod crteža smatrajući kako je skladom crta u njima ostvario svoj cilj. Dok su drugim slikarima atelijeri bili udobni ambijent, Waldinger crta na rubu pustara u kišnim jarcima, od jutra do maraka u šumi, te ga uspoređuje sa Silenom i naziva ga šumskim crtačem, *slikarom i crtačem slavonskih lugova i šuma*, kao što piše na njegovom nadgrobnom spomeniku na osječkom Aninom groblju (Peić, 1968).

Zaključno

Tekstovi Matka Peića, posebno u knjizi iz 1969., prvi su široj javnosti približili fenomen *Osječke crtačke škole*. On donosi najvažnije biografske podatke o umjetnicima

te navode nekih stručnjaka koji su istraživali njihove opuse (npr. Artur Schneider, Ljubo Babić, Ernest Dirnbach), a kontekstualizira stvaralaštvo Huga Hötzendorfa i Adolfa Waldingera na njemu svojstven način, kroz lapidarno navođenje mogućih likovnih i književnih utjecaja, od rukopisnog djela preporoditelja Luke Ilića Oriovčanina i njegovog suradnika, slikara Stjepana Marjanovića, preko nizozemskih majstora pejzaža do panteizma prirodoslovca Alexandra von Humboldta i književnih radova Walta Whitmana i Henryja Davida Thoreaua. Donoseći kratak pregled stvaralaštva Huga Hötzendorfa i Adolfa Waldingera te njihove dodirne točke u smislu odnosa učitelja i učenika, Peić inzistira i na komparativnim razlikama u njihovom stvaralaštvu, ističući kako je Hötzendorf *grafička sanjarija*, a Waldinger *grafička opservacija*, pri čemu neskriveno favorizira rad Adolfa Waldingera u odnosu na rad Huga Hötzendorfa. Ovi zaključci Matka Peića usporedivi su s kasnijim istraživanjima i utjecali su sve do današnjeg vremena na odnos hrvatskih povjesničara umjetnosti i likovnih kritičara prema opusima istaknutih predstavnika *Osječke crtačke škole*.

Popis literature:

1. Firinger, Kamilo (1962) Osnivanje osječke crtačke škole i njen prvi učitelj Antun Müntzberger. *Osječki zbornik* 8, str. 153-170.
2. Firinger, Kamilo (1965) Franjo Konrad von Hötzendorf, drugi učitelj osječke crtačke škole (1826. – 1841.). *Osječki zbornik* 9/10, str. 121-136.
3. Grgić, Karolina (2014) *Luka Ilić Oriovčanin – konzervatorsko djelovanje* (diplomski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu).
4. Peić, Matko (1954) Memoari o Waldingeru, *Čovjek i prostor: arhitektura, kiparstvo, slikarstvo i primijenjena umjetnost*, god. I, 3., str. 7
5. Peić, Matko (1955) Adolf Waldinger: uz obljetnicu smrti, *Čovjek i prostor : arhitektura, kiparstvo, slikarstvo i primijenjena umjetnost*, god. II, 31., str. 7
6. Peić, Matko (1962) Gustav Poša: hrvatski slikar XIX. stoljeća, *Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti / odgovorni urednik Ljubo Babić*, br. 3, str. 215-219.
7. Peić, Matko (1963) Ivan Zaslavski: u povodu 100. godišnjice slikareve smrti, *Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, odgovorni urednik Ljubo Babić, br. 3, str. 101-102.
8. Peić, Matko (1968) *Hrvatski umjetnici*, biblioteka Gledišta, ur. Miroslav Vaupotić, Znanje, Zagreb, str. 70-77.
9. Peić, Matko (1969) *Hrvatski slikari i kipari, Slavonija – Srijem*, Matica Hrvatska, Osijek
10. Peić, Matko (1975) *Slavonija – likovne umjetnosti*, Biblioteka Vez, Osijek
11. Peić, Matko (1979) *Šuma i umjetnost*, katalog izložbe u Galeriji likovnih umjetnosti Osijek

12. Peić, Matko (1980) *Umjetnost u Slavoniji i Baranji*, Osijek
13. Peić, Matko (1982) *Izabrana djela*, (unutar edicije Pet stoljeća hrvatske književnosti; dio knjige – Eseji), Zagreb, Matica hrvatska, Zagreb.
14. Peić, Matko (1986) *Portreti hrvatskih umjetnika 19. i 20. stoljeća*, August Cesarec, Zagreb.
15. Rački, Mirko (1934) *Crteži Adolfa Waldingera*, Hrvatski list, br. 154., 7. lipnja 1934., str. 5.
16. Švajcer, Oto (1982) *Adolf Waldinger (1843. – 1904.)*, Osijek-Zagreb.
17. Švajcer, Oto (1982) *Hötzenendorf*, Zagreb.

Mrežna izdanja:

1. Barić, Joško i Udier, Sanda Lucija (2005) Ilić Oriovčanin, Luka. Hrvatski biografski leksikon. Dostupno na: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8383>
2. Pristupljeno 9. 7. 2023.
3. Čurić, Mirko, Matko Peić – homo viator. Dostupno na <https://www.matica.hr/kolo/751/matko-peic-homo-viator-34693/>
4. Pristupljeno 8. 7. 2023.
5. Dirnbach, Ernest. Hrvatski biografski leksikon. Dostupno na <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=4837;>
6. Pristupljeno 8. 7. 2023.
7. Dirnbach, Ernest. Židovski biografski leksikon. Dostupno na <https://zbl.lzmk.hr/?p=3129>. Pristupljeno 8. 7. 2023.
8. Ivančić, Jasna (1993) Dirnbach, Ernest. Hrvatski biografski leksikon. Dostupno na <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=4837;> Pristupljeno 10. 7. 2023
9. Kolo 1, 2023. Dostupno na: <https://www.matica.hr/kolo/751/r/tema-broja-matko-peic-uz-100-obljetnicu-autorova-rodjenja/> Pristupljeno 8. 7. 2023
10. Mažuran, Ive. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.. Dostupno na <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=39655>>. Pristupljeno 8. 7. 2023
11. Matasović, Josip, *Slikarije Stjepana Marjanovića*, Narodna starina, vol. 2, br. 3, 1922, str. 259-282. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/59431>, Pristupljeno 8. 7. 2023
12. Peić, Matko. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Dostupno na <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=47312>>. Pristupljeno 8. 8. 2023.
13. Peić, Matko. *Proleksis enciklopedija, mrežno izdanje*. <https://proleksis.lzmk.hr/41203/> Pristupljeno 8. 8. 2023.
14. Rogić Musa, Tea i Šeparović, Ana (2020) Marjanović, Stjepan. Hrvatski biografski leksikon. Dostupno na: <https://bl.lzmk.hr/Clanak/12071> Pristupljeno 9. 8. 2023.

15. Quien, Enes. *Matko Peić kao profesor na ALU*. Dostupno na: <https://www.matica.hr/kolo/751/matko-peic-kao-profesor-na-alu-34694/> Pristupljeno 8. 7. 2023
16. Židovski biografski leksikon, *Dirnbach, Ernest*. Dostupno na <https://zbl.lzmk.hr/?p=3129>. Pristupljeno 8. 7. 2023

Prilozi:

1. Adolf Waldinger, *Studija bilja*, 1874., crtež olovkom, 330 x 430 cm, Muzej likovnih umjetnosti, MLU-G-70
2. Adolf Waldinger, *Stari hrast*, oko 1870., ulje na dasci, 460 x 370 cm,, vl. Obitelj Radanović, Osijek
3. Hugo Hötzendorf, *Razvalina turskog kupališta u Iloku*, oko 1893., crtež olovkom, 255 x 377 cm, Muzej likovnih umjetnosti, Osijek, MLU-G-165
4. Matko Peić, *Memoari o Waldingeru*. Čovjek i prostor: arhitektura, kiparstvo, slikarstvo i primijenjena umjetnost, god. 1 (1954.), 3., str. 7.

Osijek drawing school – representatives in the works of Matko Peić

Summary

Artists from Požega, his hometown and from the wider area of Eastern Croatia occupy a special place in Matko Peić's (1923–1999) works. The publication *Croatian Painters and Sculptors: Slavonia – Syrmia*, published as a special edition by *Matica Hrvatska* from Osijek in 1969 under the editorship of Ivo Mažuran is dedicated to these artists. The author himself denies this work the intention of anthological consideration of painters and sculptors from Slavonia and Syrmia, i.e., a systematic historical review of their achievements, but points to several prominent figures who are to be considered when it comes to Croatian fine art on the whole. Among these personalities there are two of prominent names that belong to the Osijek Drawing School: Hugo Hötendorf and Adolf Waldinger. Peić approaches their oeuvres in an essayistic way that deals with the topic without the critical scientific apparatus common for historical and artistic reviews. Despite this, the texts bring the most important biographical information about the artists and cite a number of researchers of their oeuvres (e.g. Artur Schneider, Ljubo Babić, Ernest Dirnbach). Peić contextualizes Hötendorf and Waldinger's work in his way, through lapidary citation of various artistic and literary influences, starting from the manuscript work of the revivalist Luka Ilić Oriovčanin and the works of the painter Stjepan Marjanović, his collaborator and then continuing through Dutch masters of landscape to the pantheism of a naturalist Alexander von Humboldt all the way to the literary works of Walt Whitman and Henry David Thoreau. Bringing a brief overview of Hötendorf and Waldinger's work and their points of contact in teacher-student relations, Peić also insists on comparative differences in their creativity, pointing out that Hötendorf's works are like a graphic fantasy whereas Waldinger's are a graphic observation.

Keywords: Matko Peić; Hugo Hötendorf; Adolf Waldinger.

Izv. prof. dr. sc. Jasminka Najcer Sabljak
Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku
Ul. kralja Petra Svačića 1/f, 31000 Osijek
jasminka.najcer@gmail.com

